

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ Δ'. ΙΟΥΝΙΟΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 1930 — ΤΕΥΧΟΣ 6^ο ΚΑΙ 7^ο

Ο ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
ΤΟΥ 19^{ου} ΑΙΩΝΟΣ

Στὰ 1855 περίπου ἕνας νέος Τήνιος ἔφθανε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ μάθῃ ζωγραφικὴ. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀργότερα ἔφευγε μὲ ταλέντο πρὸς τὸ Μόναχο καὶ μὲ τὴν ἐκεῖ διαμονή του ἔδειχνε τὴν ὑπεροχὴ του ἀνάμεσα στοὺς συγχρόνους του.

Μεστωμένος κι' ἀνυπόμονος γιὰ τοὺς βέβαιους καρποὺς τῆς πρώτης του ἐπιτυχίας στράφηκε στὶς ἀναμνήσεις τῆς Πατρίδας — ὡς πὺν στὸ τέλος αἰχμαλωτίσθηκε γιὰ πάντα ἀπ' αὐτὴν μὲ τὴν ἐπιστροφή του.

Τὰ μεγάλα ἰδανικὰ τῆς ψυχῆς του εἶχαν κλείσῃ ἀπροσπέλαστο συμβόλαιο μὲ τὶς ἱερὲς γι' αὐτὸν ὑποχρεώσεις, κι' ἔτσι δὲν ἄργησε νὰ σταθῇ ὡς κορυφὴ καὶ πρωτοπόρος δάσκαλος ἀνάμεσα σ' ἀνίδεους κι' εὐτελεῖς. Μὲ τὸ κουράγιο αὐτὸ καὶ τὸ πάθος ἔκτιζε τὸ νέο κτίριο τῆς τέχνης στὴν Ἑλλάδα πὺν τόσο ἀγαποῦσε. Ὁ Λύτρας ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ταξεῖδι του στὴν Ἀνατολὴ πὺν τὸ εἶχε βαθειὰ σκεφθῆ καὶ μελετήσῃ γιὰ τὰ θέματά του — ἄρχιζε τὴ δημιουργία τοῦ ἔργου του γιὰ νὰ τὸ χαρίσῃ στὸν προορισμὸ του ἐνῶ παράπλευρα ἐσκάρωνε τὸ σχολεῖο τῆς τέχνης: βάζοντας ὅλη τὴ διάθεσι τῆς ψυχῆς του — ὅλο τὸ πάθος τῆς ἐμπιστοσύνης του — διαίσθανόμενος τὴν ἀναγέννησῃ τῆς σβυσμένης κληρονομιάς τῶν πλαστικῶν ἱκανοτήτων τοῦ Λαοῦ μας.

Ἔγινε ὁμῶς μισητὸς εἰς τοὺς συγχρόνους του ἀπὸ τὴν σκληρότητα του, καὶ μαζὺ ἕνας πτωχὸς οἰκογενειάρχης ἀπὸ τὴν ἀντίδρασή των.

Πολὺ λίγο ἐννιωσαν τὸν μεγάλο του αὐτὸ προορισμὸ

καὶ ἐδῶ ὁ λόγος πὺν οἱ μεταγενέστεροι προτίμησαν ν' ἀκολουθήσουν τὸν εὐκόλο ρωμαντισμὸ καὶ τὴν ἐξωτερικότητα στὸ θέμα — κι' ἔτσι μὲ κραυγὲς καὶ τούμπανα βάλανε στὸ στόμα τους τὴν ἀνειλικρίνεια γιὰ τὸ ἔργο του καὶ τὴν κακία των γιὰ νὰ πλουτίσουν τοὺς κληρονόμους κάποιου μαθητῆ καὶ θαυμαστῆ του — πὺν ἔζησε στὰ ξένα ὅταν στὴν Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ δοθοῦν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τέχνης στὸ Λαό μας.

Τὶ ὅμως κι' ἂν οἱ μηχανορραφίαι ἀνέβασαν τόσο ἐμπορικὰ ὅτι στέκει ὡς κατώτερο σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση, ἀπ' τὸ διπλὸ κατόρθωμα τοῦ Λύτρα πὺν ἔζησε — ἐδημιούργησε — καὶ πέθανε παραδειγματικὰ στὶς ἐπάλλξεις τοῦ σκληρότερου καθήκοντος;

Ὁλόκληρα 38 χρόνια δάσκαλος ὁδηγητῆς τῆς νεολαίας ἐπάλεψε γιὰ ἓνα κατόρθωμα σπουδαῖο, καὶ στὴ συνειδησή μας ἔμεινε ὁ πρωτοπόρος τῆς νεοελληνικῆς ἀναβίωσης τῶν τεχνῶν.

Ὅσο κι' ἂν φαίνεται λοιπὸν παραμερισμένος στὰ μάτια τῶν ἀδύνατων καὶ συνεννοημένων ἐμπόρων τῆς τέχνης, ἔμεῖς θὰ τὸν ξαναφέρουμε ὡς ἔργο στὴ σύγχρονη ζωὴ μας καὶ θ' ἀποκαλύψουμε ὅλα τὰ πλούσια προτερήματά του, καταγγέλλοντας τὶς ἀσχημίες τῶν ἀσίδωτων ἐπικριτῶν του.

Ἔτσι πιστεύουμε πὺς θὰ σχηματισθῆ μιὰ γνήσια σειρά ἱεραρχίας καὶ παράδοση στὶς τέχνες μας, ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους ξεδιαλεγμένη προσεκτικὰ καὶ μὲ ἀγάπη. Ὁ προορισμὸς μας αὐτὸς μᾶς ὑποχρεώνει νὰ σταθοῦμε ἀντικειμενικὰ κατέναντι ἀπ' τὰ πράγματα τῆς ἱστορίας καὶ μὲ αὐστηρότητα — ἀπορίπτοντας κάθε ἐξωτερικὸ, κάθε θεατρικὸ, κάθε ρητορικὸ. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀρχὴ μας. Τὸ φῶς τοῦ ἀττικοῦ ὀρίζοντα εἶνε καθαρὸ καὶ δυνατὸ τόσο, πὺν φωτίζει τοὺς πλαστικούς ὄγκους καὶ τὶς πολύσημες συνθετικὲς γραμμὲς του, μὲ τὸ ἦρεμο καὶ αὐστηρὸ τους μεγαλεῖο — ὥστε ἀπ' τὸ φῶς αὐτὸ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς σκέψης οἱ συλλογισμοὶ μας δημιουργοῦν ἓνα εἰδικὸ κριτήριον στὶς αἰσθήσεις μας.

Ἡ Δωρικὴ μας αὐτὴ καλαισθησία ὑπῆρξε ἀνάκαθεν τὸ δόγμα τῆς πιὸ δυναμικῆς ἔκφρασης τῆς τέχνης μας γιὰ κάθε ἐποχὴ κι' ἀκόμα ὁ ἀνθρωπισμὸς μας. Ἀνθρωπισμὸς ὅμως μὲ μέτρο — μὲ σοφία — μὲ ἀρχιτεκτονικὴ οἰκονομία καὶ ἐσώτερη δυναμικὴ μορφή ὡς ἔκφραση κι' ὡς ἰδέα.

M. ΤΟΜΠΡΟΣ